

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย ในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

พุทธพล ญาตีปราโมทย์

วิเศษ คำไชโย

จิรสุดา ศรีรัมย์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายสินค้าในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง 2. ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง โรงพยาบาลเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม, แบบเก็บข้อมูล, และประชุมกลุ่ม โดยศึกษาข้อมูลบริบท วิเคราะห์วางแผนปฏิบัติการ สรุปบทเรียนและนำเสนอที่ประชุมกลุ่ม พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกัน

ผลการศึกษาพบว่า ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงเปิดทุกวันอังคารและวันศุกร์ เวลา 7.00 น.-13.00 น. ณ ลานจอดรถโรงพยาบาลเขาวง มีสมาชิกที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดเป็นประจำ 13 คน(9 แพง) สมาชิกผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือจีเอพี(GAP) จำนวน 8 คน และผ่านการรับรองการผลิตข้าวเหนียวเขาวงเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือจีไอ(GI) จำนวน 8 คน สมาชิกมีผลผลิตข้าวประมาณ 30 ตันต่อปี และมีผลผลิตผัก 9,395 กิโลกรัมต่อปี ตลาดมีสินค้าจำหน่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 222 รายการ แยกเป็นสินค้าประเภทพืชผักอาหารสด ร้อยละ 52.7, อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค ร้อยละ 42.8, และสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ร้อยละ 4.5 มูลค่าการจำหน่ายสินค้ารวมเฉลี่ย 11,243 บาทต่อครั้ง(SD=926, Min=9,713, Max=12,192) รายได้เฉลี่ยต่อราย 1,143 บาทต่อราย(SD=593, Min=375, Max=2,377) สำหรับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เริ่มจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกำหนดเป้าหมายร่วมกันตั้งคณะกรรมการตลาด, กำหนดระเบียบปฏิบัติ, อบรมหลักสูตรวิชาการอาหาร, ตรวจเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหาร, มีกองทุนพัฒนาตลาด, มีกองทุนเงินออมของสมาชิก, จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด, จัดทำฐานข้อมูล, จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง, สำรวจความคิดเห็นผู้บริโภค, กำหนดยุทธศาสตร์และโครงการพัฒนา, ติดตามประเมินผล, ประชุมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

การขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย ต้องมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลเรียนรู้ และร่วมรับผลประโยชน์ หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรคิดเป็นทำเป็นพึ่งตนเองได้ จึงจะสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ตลาด, อาหารปลอดภัย, ชุมชนเข้มแข็ง

ฝ่ายเกษตรกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลเขาวง E-mail:lek_rx@yahoo.com, โทร.043859059 ต่อ 1502

บทนำ

ประเทศไทย มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักคิดเป็นร้อยละ 37.4 ของผู้ประกอบอาชีพในประเทศ⁽¹⁾ มีการผลิตบริโภคภายในประเทศ และส่งออกสินค้าทางการเกษตรไปจำหน่ายในต่างประเทศเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่พบว่าสถานการณ์สินค้าทางการเกษตรมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างอยู่ในสภาพที่น่ากังวลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคอย่างยิ่ง พบผักผลไม้ที่ประเทศไทยส่งออกมีการปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชคิดเป็นร้อยละ 12.2 มีการปนเปื้อนสูงที่สุดเป็นอันดับที่ 6 จากประเทศที่ส่งออกผักผลไม้ทั้งหมด 38 ประเทศ⁽²⁾ ส่วนผักผลไม้ที่จำหน่ายในประเทศตรวจพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างเกินมาตรฐานสูงถึงร้อยละ 46.4 และพบว่าผักผลไม้ซึ่งได้รับมาตรฐานคิว(Q) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์(Organic Thailand) จากภาครัฐพบสารเคมีตกค้างสูงถึงร้อยละ 57.1 และ ร้อยละ 25.0 ของจำนวนตัวอย่าง ตามลำดับ โดยที่แหล่งจำหน่ายสินค้าระหว่างโมเดิร์นเทรดกับตลาดสดพบจำนวนตัวอย่างสารตกค้างเกินมาตรฐานร้อยละ 46.0 กับร้อยละ 48.0 ตามลำดับ พร้อมทั้งพบมีสารกำจัดศัตรูพืชที่ถูกห้ามใช้แล้ว และไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนรวม 3 ชนิดตกค้างในผักผลไม้ที่จำหน่ายในตลาด⁽³⁾ ผลกระทบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในพืชผักส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคโดยตรงพบอัตราผู้ป่วยโรคพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เท่ากับ 12.2 คนต่อประชากรแสนคน และจากการตรวจเลือดเกษตรกรหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกายพบผลเลือดมีความเสี่ยงหรือไม่ปลอดภัย ถึงร้อยละ 32.4⁽⁴⁾

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอำเภอที่ขึ้นชื่อด้านเกษตรกรรม เช่น เป็นพื้นที่ทดลองเกษตรทฤษฎีใหม่แห่งแรกๆ ของประเทศ และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกหลายโครงการที่พัฒนาด้านเกษตรกรรมในพื้นที่ มีผลผลิตทางการเกษตรที่ขึ้นชื่อ คือ ข้าวเหนียวเขาวง ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ปัจจุบันพบปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อการตกค้างของสารเคมีในพืชผัก จากการตรวจเลือดเกษตรกรหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย พบผลเลือดมีความเสี่ยงหรือไม่ปลอดภัย สูงถึงร้อยละ 43.1 พบสารเคมีฆ่าแมลงตกค้างในระดับที่เป็นอันตรายในพืชผัก ร้อยละ 7.5 ของจำนวนตัวอย่าง⁽⁵⁾ และพบว่าพืชผักส่วนใหญ่ที่จำหน่ายในตลาดรับมาจากแหล่งผลิตนอกอำเภอเขาวง ซึ่งยากต่อการติดตามควบคุม ส่วนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักที่มีแนวคิดในการผลิตอาหารปลอดภัยในอำเภอเขาวงยังพบปัญหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเกษตรแบบใช้สารเคมีสู่การเกษตรแบบอินทรีย์ทั้งเรื่ององค์ความรู้และปัจจัยสนับสนุน พร้อมทั้งยังขาดการส่งเสริมกระบวนการแปรรูปสินค้าสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่เป็นรูปธรรม รวมถึงการจัดการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับที่ผ่านมามีปัจจัยที่ลดทอนความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยจากภาครัฐที่มีการดำเนินการแบบสั่งการตัดสินใจแทนเกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ส่งผลให้โครงการที่ผ่านมามีไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสร้างความขัดแย้งให้กับกลุ่มเกษตรกรในเรื่องความไม่เข้าใจในการจัดสรรงบประมาณและการแจกแบ่งปันปัจจัยการผลิตลงมาในพื้นที่ เกษตรกรรอรับความช่วยเหลือจาก

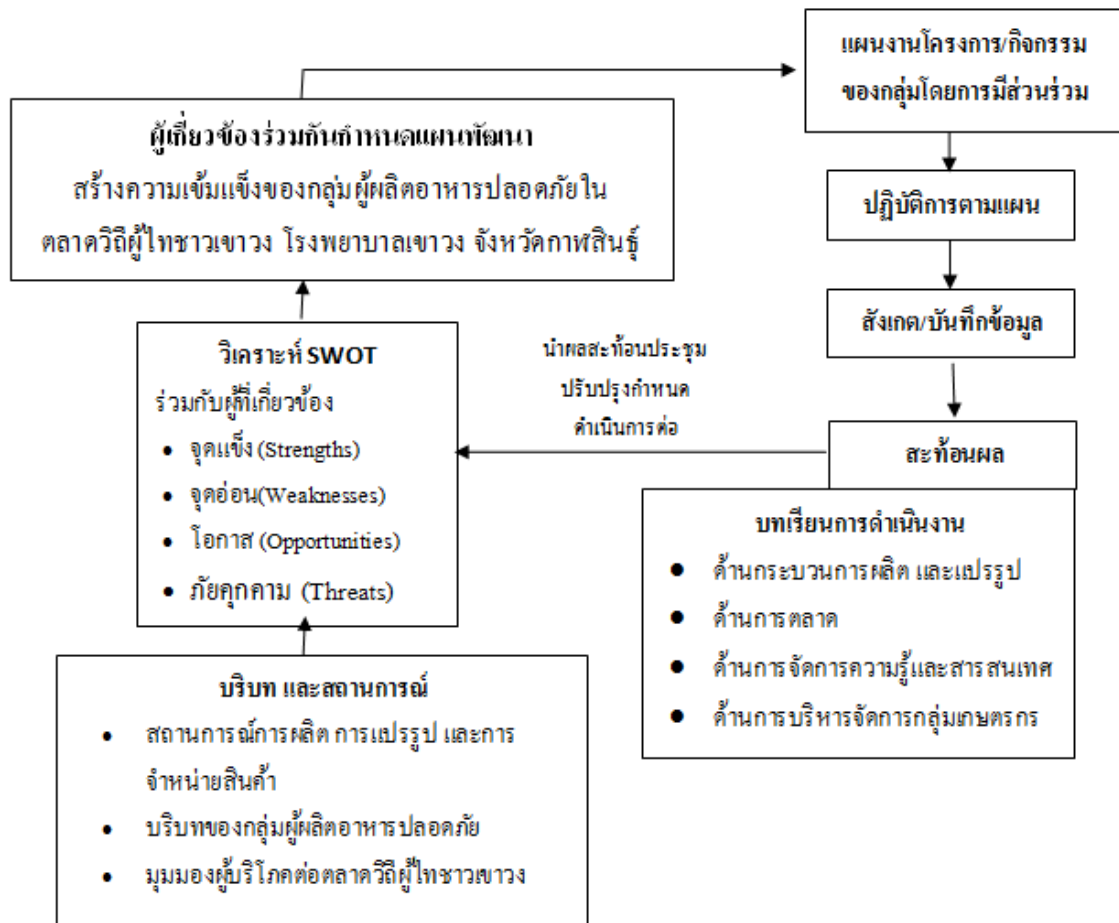
ภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียวขาดการพึ่งตนเอง จากปัญหาดังกล่าวฝ่ายเกษตรกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลเขาวง ร่วมมือกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่อัครแพง-แบ่งปัน อำเภอเขาวง ได้ร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางในการพัฒนาการเกษตรที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จึงได้จัดให้มีแหล่ง จำหน่ายสินค้าตลาดอาหารปลอดภัยขึ้นที่โรงพยาบาลเขาวง เพื่อเป็นตลาดเรียนรู้การผลิต การแปรรูปสินค้า และจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์พร้อมทั้งผลิตภัณฑ์ในชุมชน ส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสุขภาพใน การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคนำไปสู่ความเข้าใจ และความ ตระหนักในการผลิตอาหารที่ปลอดภัย ตามบริบทของชุมชนวัฒนธรรมชาวผู้ไทเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของกลุ่มเกษตรกร โดยใช้ชื่อตลาดว่า “ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง” ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์จังหวัดกาฬสินธุ์(2558-2560) ที่ว่า กาฬสินธุ์ถิ่นทองเที่ยววิถีไทยอีสาน แหล่งอาหารปลอดภัย ผ้า ไหมแพรววาลือเลื่อง เมืองคนดีมีน้ำใจ แม้ว่าตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง ได้ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 2 ปีแล้ว แต่ยังพบปัญหาการดำเนินงานพัฒนากระบวนการผลิต การแปรรูปสินค้า การตลาด และกระบวนการใน การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักอาหารปลอดภัย

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่ข้างต้น จึงทำการวิจัยศึกษาบริบทการผลิต การแปรรูป และการ จำหน่ายสินค้าในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง และศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต อาหารปลอดภัยในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง โรงพยาบาลเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเชื่อว่า แนวทางนี้จะส่งผล ให้เกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัยเห็นความสำคัญในการรวมกลุ่ม อีกทั้งยังส่งผลให้มีการพัฒนาคุณภาพ สินค้าทางการเกษตร แปรรูปผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า และสร้างรายได้ให้กับกลุ่มสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวผู้ไท อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research: PAR) ดำเนินการวิจัยในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง ระยะเวลา ดำเนินการทั้งสิ้น 9 เดือน (ธันวาคม 2558 ถึง สิงหาคม 2559) ขอบเขตการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย คือ สมาชิก ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง ทั้งหมด 13 คน ขอบเขตเนื้อหา มุ่งศึกษาบริบทการผลิต การแปรรูปสินค้า และการ จำหน่ายสินค้าในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงในอดีตและปัจจุบัน แนวคิดวิธีปฏิบัติของกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม การวางแผน ปฏิบัติการและติดตามประเมินผล การเรียนรู้แลกเปลี่ยนของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหาร ปลอดภัยในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบเก็บข้อมูล, แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริโภค, การประชุมกลุ่ม วิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่ม เกษตรกร หาจุดแข็ง จุดอ่อน ภัยคุกคามและโอกาสของกลุ่ม พร้อมทั้งกลุ่มร่วมกันวางแผนสร้างความ เข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดเวทีการตรวจสอบโดยนำเสนอ ข้อมูลให้กับคณะกรรมการตลาดตรวจสอบข้อมูลให้มีความสอดคล้องและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ การดำเนินการวิจัย (1)พัฒนาโจทย์วิจัย (2)เตรียมทีมวิจัย/ทีมชุมชน (3)สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล (4)ลงพื้นที่เก็บข้อมูล (5)รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ (6)วางแผนงาน/กิจกรรมพัฒนา (7)ปฏิบัติการและบันทึกผลลัพธ์ (8)สรุปบทเรียนและนำเสนอที่ประชุมกลุ่ม โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม หมายถึง กิจกรรม วิธีการที่ทำให้สมาชิกที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงมีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทักษะซึ่งกันและกันบ่อยขึ้น ซึ่งส่งผลให้กลุ่มมีความสามัคคีมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์และวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ติดตามประเมินผล สรุปบทเรียน และปรับแผนงานโครงการพัฒนาต่อไป

ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง หมายถึง ตลาดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่ผลิตด้วยกระบวนการที่ปลอดภัย หรือเกษตรอินทรีย์ จำหน่ายสินค้าอาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภคที่ปลอดภัย และผลิตภัณฑ์ชุมชน เปิดทุกวันอังคารและวันศุกร์ เวลา 7.00 น.-13.00 น. ณ ลานจอดรถโรงพยาบาลเขาวง

พืชผักอาหารสด หมายถึง อาหารประเภทพืชผัก ผลไม้ ไข่ ปลา เนื้อสัตว์และสินค้าอื่น ๆ ที่มีสภาพเป็นของสด

อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค หมายถึง อาหารที่ได้ผ่านการทำ ประกอบ ปรุงจนสำเร็จพร้อมที่จะรับประทานได้ รวมทั้งของหวาน และเครื่องคัมชนิดต่างๆ

ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง สินค้าที่ผลิตโดยชาวบ้านหรือกลุ่มชาวบ้านในชุมชน โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาผลิตแปรรูป เช่น ผ้า, เครื่องจักรสาน เป็นต้น

ผลการศึกษา

บริบทการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายสินค้าในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง

ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง มีคณะกรรมการตลาด จำนวน 13 คน มีสมาชิกทั้งสิ้น 38 คน โดยมีสมาชิกที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดเป็นประจำ 13 คน (แผงสินค้า จำนวน 9 แผง) ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือจีเอพี(GAP) จำนวน 8 คน และผ่านการรับรองการผลิตข้าวเหนียวเขาวงเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือจีไอ(GI) จำนวน 8 คน ผ่านการอบรมสุขภาพิบาลด้านอาหาร จำนวน 13 คน ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาด 13 คน มีพื้นที่ทำนาทั้งสิ้น 74 ไร่ ผลผลิตข้าวประมาณ 30 ตันต่อปี มีพื้นที่ปลูกผัก 15 ไร่ 3 งาน ผลผลิตพืชผักประมาณ 9,395 กิโลกรัมต่อปี ตลาดมีสินค้าจำหน่ายรวมกันทั้งสิ้น จำนวน 222 รายการ แยกเป็นสินค้าประเภทพืชผักอาหารสด ร้อยละ 52.7 , อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค ร้อยละ 42.8, สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ร้อยละ 4.5 มูลค่าการจำหน่ายสินค้ารวม (ข้อมูล ม.ค.-มิ.ย. 59) พบว่ามีค่าเฉลี่ย 11,243 บาทต่อครั้ง (SD=926, Min=9,713, Max=12,192) รายได้เฉลี่ยต่อราย 1,143 บาทต่อราย (SD=593, Min=375, Max=2,377) หรือมีค่าเฉลี่ย 75,839 บาทต่อเดือน (SD=9,370, Min=67,811, Max=92,760) รายการสินค้าที่ขายดี คือ อาหารพื้นบ้าน, ขนมพื้นบ้านผู้ไท (ข้าวแคะงา), แหนมหมู, ผัก, ผ้าพื้นเมือง กระจิบข้าว เป็นต้น ผลการตรวจสอบการเก็บค่าจัดสรรพืชผักค้างเกินมาตรฐานร้อยละ 3.6 (จำนวนตัวอย่างพืชผักส่งตรวจ 28 ตัวอย่าง พบในต้นอ่อนทานตะวัน ซึ่งเป็นสมาชิกตลาดรายใหม่) ตลาดมีกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เช่น ประชาสัมพันธ์ทางเวปไซด์ Khaowongshop.com, และ Facebook.com/ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง, จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดในช่วงเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ และวันสงกรานต์, จัดทำโรงงานและบริจาคในงานบุญต่างๆ เป็นต้น มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติของสมาชิก และมีกองทุนพัฒนาตลาด (จ่ายแผงละ 10 บาทต่อครั้ง) มีเงินในกองทุนสะสม 11,760 บาท, กองทุนเงินออม (ออมเงินไม่น้อยกว่า 50 บาทต่อครั้ง) มีเงินออมสะสม 82,090 บาท (ข้อมูล มิ.ย.59) เมื่อสำรวจความคิดเห็นลูกค้า จำนวน 116 คน พบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 83 เพศชายร้อยละ 17 เป็นบุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 82 ผู้มาใช้บริการ โรงพยาบาล ร้อยละ 18 ผู้ตอบแบบสอบถามมาซื้อของในตลาดเฉลี่ย 4 ครั้งต่อเดือน เป็นลูกค้าประจำ ร้อยละ 12 (6-9 ครั้งต่อเดือน) ลูกค้าใช้จ่ายเงินในการซื้อของในตลาดน้อยกว่า 100 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 47 ระหว่าง 100-300 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 43 และมากกว่า 300 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 10 ลูกค้าเห็นว่าคุณภาพสินค้าสด สะอาดให้คะแนน

ระดับมากและมากที่สุดร้อยละ 76 สินค้ามีความน่าเชื่อถือระดับมากและมากที่สุด ร้อยละ 70 สาเหตุที่มาซื้อสินค้าในตลาด เพราะ สินค้าสดและสะดวกใกล้ที่พัก โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการเพิ่มความหลากหลายสินค้า มีผลิตภัณฑ์ชุมชน, มีการประชาสัมพันธ์และจัดสถานที่ให้โดดเด่นน่าเดินน่าเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย

1. การก่อร่างสร้างกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ฮักแพง-แบ่งปันอำเภอเขาวง เริ่มรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2552 สมาชิกกลุ่มจะผ่านการอบรมจากศูนย์พัฒนาคุณธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ นายวิเศษ คำไชโย ซึ่งได้รับคัดเลือกจากสมาชิก 447 รายให้ประธานกลุ่ม โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานที่ว่า “พึ่งตนเอง ,พึ่งพากันเอง, สร้างภาคีเครือข่ายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้” มีการดำเนินการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ มีจำนวนเกษตรกรเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 720 ราย โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “1 ไร่ไม่ยากไม่จน” ภายใต้อัตลักษณ์ 3 ตัวชี้วัด คือ 1)หลุมพอเพียง 2)พืชปลอดภัย และ 3)การทำบัญชีครัวเรือน พร้อมทั้งสร้างเกษตรประณีต จาก 1 ไร่ไม่ยากไม่จน เป็น 1 ไร่ 1 แสน โดยมีวิธีการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้พัฒนาตลาดนัดสีเขียว(เริ่มดำเนินการวันที่ 16 กรกฎาคม 2553)ขายสินค้าทางการเกษตร ทุกวันศุกร์ที่ตลาดเทศบาลตำบลภูดง ดำเนินการภายใต้โครงการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลลัพธ์ดังกล่าวทำให้จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด รางวัลดีเยี่ยม ประจำปี 2553 กลุ่มได้มีการพัฒนากระบวนการผลิตจนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 60 รายผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี จี เอ พี(GAP:Good Agricultural Practice) และข้าวเหนียวเขาวงผ่านการรับรองมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาตรฐาน จี ไอ(GI:Geographical Indication) ต่อมาเกษตรกรสมาชิกได้รวมกลุ่มก่อตั้งเป็นสหกรณ์ข้าวเหนียวเขาวง จำกัด การดำเนินงานตลาดนัดสีเขียวของกลุ่มเปิดดำเนินการได้ 8 เดือน ประสบปัญหาการบริหารจัดการตลาด ผลผลิตทางการเกษตรมีไม่ต่อเนื่องประกอบกับสถานที่จำหน่ายสินค้าไม่เอื้อต่อการทำตลาดสีเขียว ต่อมาปี พ.ศ.2556 กลุ่มเกษตรกรร่วมกับ เกษัชกรโรงพยาบาลเขาวง วิเคราะห์และวางแผนเปิดตลาดอาหารปลอดภัย ในชื่อว่า ตลาดวิถีผู้ไทเขาวง มีเป้าหมาย 1)เพื่อเป็นตลาดอาหารปลอดภัย ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์ชุมชนวิถีชาวผู้ไท 2)เพื่อเป็นตลาดแห่งการแบ่งปัน ส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของชาวผู้ไท 3)เพื่อเรียนรู้การตลาดพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของสมาชิกสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนภายใต้โครงการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2557 งบประมาณดำเนินการเริ่มต้น 33,000 บาท เปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2557 มีผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดที่เป็นสมาชิก 30 ราย มีแผงจำหน่ายสินค้าเป็นประจำประมาณ 2 ถึง 20 แผงต่อวัน โดยเริ่มต้นเปิดตลาดเฉพาะวันศุกร์ เวลา 7.00 น.-13.00 น. ต่อมาต้นเดือนกรกฎาคมได้เพิ่มดำเนินการเปิดตลาดในวันอังคารด้วย

ดำเนินการมาต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าวันอังคาร หรือวันศุกร์จะตรงกับวันหยุดนักขัตฤกษ์ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงก็
ยังเปิดดำเนินการ ข้อมูลตั้งแต่เดือน ก.พ.57 ถึง มิ.ย.59 เปิดตลาดจำนวนทั้งสิ้น 236 ครั้ง

2. การจัดการและบริหารจัดการกลุ่ม

คณะกรรมการตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง 2557-2558 มีคณะกรรมการจำนวน 14 คน โดยมีนาย
วิเศษ คำไชโย เป็นประธานคณะกรรมการ ต่อมามีการเลือกตั้งคณะกรรมการตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง 2559-
2560 มีจำนวน 13 คน โดยมีนางศุภาพิชญ์ พันดำ เป็นประธานคณะกรรมการ ปัจจุบันมีสมาชิก 21 คน มีการ
ประชุมประจำเดือนๆ ละ 1 ครั้ง มีการกำหนดระเบียบแนวทางปฏิบัติต่างๆ ดังนี้

- ผู้จำหน่ายสินค้าในตลาด ต้องใส่เสื้อพื้นบ้าน หรือ เสื้อผู้ไทแบบมีแขน สวมผ้ากันเปื้อน
สวมหมวก หรือเน็ตคลุมผมขณะปรุงประกอบอาหารในตลาด กรณีไม่ปฏิบัติตาม
ข้อกำหนดปรับครั้งละ 10 บาท
- สมาชิกที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาดต้องมีการออมเงินฝากธนาคาร วันละไม่น้อยกว่า 50
บาท
- สมาชิกที่มาจำหน่ายสินค้าในตลาด จ่ายเงินเข้ากองทุนพัฒนาตลาด ครั้งละ 10 บาท
- อาหารที่นำมาขายในตลาดเป็นสินค้าที่ผลิตเอง ผู้ประกอบอาหารต้องผ่านการอบรม
สุขาภิบาลด้านอาหารจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล
- สินค้าทางการเกษตรมีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค เป็นการผลิตแบบเกษตร
อินทรีย์
- สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น เครื่องจักรสาน ผ้า และอื่นๆ ต้องเป็นสินค้าผลิตในชุมชน
- ผลิตภัณฑ์สุขภาพ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชน กลุ่มผู้ป่วยผลิตขึ้น ผ่านการตรวจเฝ้าระวังคุณภาพ
จาก เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล
- กรณีผู้ตรวจสินค้า ผลการตรวจด้านชีวภาพและเคมี ถ้ามีการตรวจพบสารปนเปื้อนใน
อาหาร ผู้จำหน่ายสินค้าต้องหยุดนำสินค้ามาจำหน่ายในตลาดทันที พักปรับปรุง
กระบวนการผลิต และต้องเข้าสู่กระบวนการขออนุญาตใหม่
- การสมัครสมาชิกตลาดต้องบันทึกข้อมูลในสมุดทะเบียนสมาชิก พร้อมแนบสำเนาบัตร
ประจำตัวประชาชน
- สมาชิกทุกคนต้องเข้ารับการอบรมเรื่องอาหารปลอดภัย และผ่านการตรวจสถานที่ผลิต
อาหาร/ สถานที่ปลูก โดยมีสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในชุมชนรับรองกระบวนการผลิตในการ
ประชุมประจำปี

3. การดำเนินโครงการ/กิจกรรมของกลุ่ม

การประชุมเตรียมทีม พบว่ากลุ่มได้กำหนดเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม คือ

1) กลุ่มจะเข้มแข็งได้ต้องมีการบริหารจัดการกลุ่ม มีคณะกรรมการ แนวทางปฏิบัติร่วมกับการสื่อสาร ทูน

และมีสมาชิกหรือทายาทเกษตรกร 2) กลุ่มต้องผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน สินค้าอาหารปลอดภัย กระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ 3) กลุ่มต้องมีการจัดการความรู้ เรียนรู้การผลิต การแปรรูป และการตลาดร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การวางแผนดำเนินงานพัฒนากลุ่มหาแนวทางสร้างอัตลักษณ์ตลาดวิถีผู้ไท ชาวเขาวงที่จะเป็นตลาดอาหารปลอดภัย ตลาดแห่งการแบ่งปันและเรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบวิถีผู้ไท และพบว่ามีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี(2559-2563) มีวิสัยทัศน์ของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ฮักแพง-แบ่งปัน ว่าเป็น “เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่สืบทอดภูมิปัญญาวิถีผู้ไทอย่างยั่งยืน” มีพันธกิจดังนี้ 1)ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการทำเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน 2)ส่งเสริมเกษตรกรเพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งพาตนเอง สร้างเครือข่าย เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านการเกษตรวิถีผู้ไท 3)พัฒนาข้าวเหนียวเขาวงให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพิ่มมูลค่าข้าว ผลิตภัณฑ์แปรรูป และผลพลอยได้จากข้าว 4)พัฒนาตลาดสินค้าทางการเกษตรแบบวิถีผู้ไทมีมาตรฐานความปลอดภัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนา 4 ประเด็นดังนี้ 1)สร้างความเป็นผู้นำการผลิตข้าวเหนียวเขาวง พืชผักเกษตรอินทรีย์ ออแกนิคเขาวง 2)สร้างสินค้าันวัตกรรมภูมิปัญญาผู้ไท 3พัฒนาศักยภาพเกษตรกรด้านการตลาด 4)บริหารจัดการกลุ่มและแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบวิถีผู้ไท จากการศึกษาพบว่ากลุ่มสมาชิกตลาดมีการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมในรอบปีที่ผ่านมาที่สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ดังนี้

3.1 กิจกรรมการส่งเสริมการตลาดในช่วงเทศกาลวันปีใหม่ และวันสงกรานต์ จุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมการตลาดจัดให้มีการแสดงหมอลำส่งเสริมสุขภาพ แจกของขวัญเป็นเมล็ดพืชผัก หน่อกล้วย ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆ และมีการแจกคู่มือส่งเสริมสุขภาพ โชคแจกรางวัล ผลทำให้มีลูกค้าให้ความสนใจมากขึ้น และเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาด พร้อมทั้งสร้างกิจกรรมให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมพบว่าในรอบปีที่ผ่านมา มีกลุ่มลูกค้านอกโรงพยาบาลที่ตั้งใจมาซื้อสินค้าในตลาดเพิ่มมากขึ้น

3.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง สุขภาพโภชนาการ และความปลอดภัยด้านอาหาร มีผู้เข้าร่วม 13 คน เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าในตลาดให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในเรื่องความสะอาด และปลอดภัย

3.3 การสุ่มตรวจเฝ้าระวังคุณภาพสินค้าในตลาด เช่น ตรวจเฝ้าระวังสารเคมียาฆ่าแมลง ตกค้างในพืชผัก พบสินค้าพืชผักมีความปลอดภัย ร้อยละ 96.4

3.4 การพัฒนาระบบสารสนเทศของตลาด โดยมีการพัฒนาฐานข้อมูลพื้นฐาน และประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ ผลพบว่ามีหน่วยงานราชการและภาคเอกชนมาขอข้อมูลเกี่ยวกับตลาด 2 ครั้ง และข้อมูลข้าวเหนียวเขาวง 2 ครั้ง จำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์ Khaowongshop.com ประมาณเฉลี่ย 249 ครั้งต่อวัน และผู้ถูกใจเฟสบุ๊กตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง 155 คน

3.5 มีการทบทวนระเบียบแนวทางปฏิบัติของตลาด กำหนดให้สมาชิกต้องทำบัญชีครัวเรือนการจำหน่ายสินค้าตลาด และมีการออมทรัพย์ที่เน้นการสะสมไม่เน้นกู้ยืม ผลพบว่าเริ่มดำเนินการออมเดือนกุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2559 มียอดเงินออมสะสม 82,090 บาท

3.6 มีแผนพัฒนาตลาดด้านปรับภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการเป็นตลาดอาหารปลอดภัย โดยมีการเข้าแผนโรงพยาบาลเขาวง และมีการระดมทุนรับบริจาคเน้นการมีส่วนร่วมสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

3.7 มีจัดทำสื่อที่คณะกรรมการตลาด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดเวลาสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

3.8 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม พบว่ากลุ่มมีส่วนร่วมในการประชุมของกลุ่มเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่กลุ่มจะมีการประชุมในวันศุกร์ เวลา 13.00 น. – 15.00 น. หรือประชุมกลุ่มย่อย ช่วงเวลา 10.00-11.00 น. ร่วมกันวางแผนโครงการ ดำเนินงานกิจกรรม การประเมินผลโครงการ โดยมีที่ปรึกษาตลาดเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลทำบทบาทเป็นคุณอำนวยร่วมกระบวนการกลุ่มทั้งแบบไม่เป็นทางการ และแบบที่เป็นทางการ

4. บทเรียนจากการดำเนินงานของกลุ่ม

4.1 กระบวนการผลิต และแปรรูป กลุ่มมีผลผลิตพืชผักประมาณ 9,395 กิโลกรัมต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวมถึง 345,900 บาท ส่วนใหญ่ผลผลิตที่ได้มีการจำหน่ายหมดทั้งที่จำหน่ายในตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง และตลาดในชุมชน มีเพียงผักอยู่ 4 รายการเท่านั้นที่จำหน่ายไม่หมด ได้แก่ ถั่วฝักยาว ฝักบุง ฝักกาดดอก และผักสลัด เนื่องจากกลุ่มจะพยายามปลูกพืชผักให้ผลผลิตมีปริมาณตามความต้องการของตลาด การที่จะพัฒนาเพิ่มผลผลิตและเพิ่มช่องทางการตลาดผักปลอดภัยในพื้นที่ต้องที่พัฒนาทั้งกลุ่มผู้ผลิตในด้านชนิด คุณภาพและปริมาณผักที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค พร้อมกับหากกลุ่มลูกค้าเฉพาะที่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคผักปลอดภัยและมีกำลังซื้อ เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มทำงานบริษัทเอกชน, องค์กรโรงพยาบาล, และร้านอาหารเป็นต้น ซึ่งต้องมีการสำรวจความต้องการผู้บริโภคและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการบริโภคผักปลอดภัย จึงจะทำให้เกิดตลาดสีเขียวผักปลอดภัยในพื้นที่อย่างยั่งยืนได้ ส่วนกระบวนการรับรองคุณภาพสินค้าทางการเกษตรที่ภาครัฐกำหนดที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนไม่สอดคล้องกับบริบทของตลาดในชุมชนแทนที่จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการผลิตอาหารปลอดภัย อาจเป็นการกีดกันหรือกำแพงปิดกั้นผู้ผลิตไม่ให้มีโอกาสได้มาเรียนรู้การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตอาหารปลอดภัย และบางครั้งผู้บริโภคก็ไม่รับรู้ หรือไม่มั่นใจในตราคุณภาพนั้นๆ ไม่สามารถนำไปสู่การส่งเสริมการตลาดให้กลุ่มเกษตรกรได้ สำหรับการแปรรูปสินค้าของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย โดยเฉพาะการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าต้องอาศัยการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องทุน รูปแบบแนวคิด การจัดซื้อจัดหา และการตลาด เพราะด้วยศักยภาพของกลุ่มไม่สามารถพัฒนาสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. 2 การตลาด เมื่อวิเคราะห์ส่วนผสมทางการตลาดของตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวง พบว่า 1)เรื่องสินค้า(Product) พบว่าตลาดยังมีสินค้าไม่หลากหลายส่วนใหญ่เป็นอาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภคที่ขายดี มีการพัฒนาสินค้าในตลาดทั้งสร้างขึ้นมาใหม่และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เช่น ขนมพื้นบ้านผู้ไทข้าวหวาน, ข้าวโลมะอุบ, ข้าวหัวหอม, ข้าวแคะงา, แหนมหมูพันตอก เป็นต้น ส่วนประเด็นคุณภาพสินค้าในตลาดพบว่ามีความสดใหม่ แต่มีการตรวจพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างเกินมาตรฐานร้อยละ 3.6 เนื่องจากกระบวนการคัดกรองตรวจสอบผู้ผลิตและคุณภาพสินค้ายังต้องมีการพัฒนา โดยเฉพาะการตรวจสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างที่มีต้นทุนค่อนข้างสูง และมีวิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้จำหน่ายสินค้าต้องร่วมกันสร้างความน่าเชื่อถือในคุณภาพสินค้าที่จำหน่ายในตลาด สร้างการรับรู้ทำความเข้าใจกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกค้ามีความจงรักภักดีเลือกซื้อสินค้าจากเรา หรือที่เรียกว่าการสร้างตราสินค้า หรือแบรนด์(Brand) ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างคุณค่า 2)เรื่องราคา(Price)สินค้าส่วนใหญ่มีราคาเท่ากับตลาดในอำเภอ มีสินค้าบางรายการอาจแพงกว่าหรือถูกกว่าท้องตลาด 3)เรื่องสถานที่(Place) ใช้ลานจอดรถหน้าโรงพยาบาล พบว่าปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ตลาดวิถีผู้ไทชาวเขาวงดำเนินการได้อย่างราบรื่น เนื่องจากความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าของผู้บริโภค กลุ่มลูกค้าหลักคือเจ้าหน้าที่ และผู้มาใช้บริการโรงพยาบาล โดยเฉพาะวันอังคารและวันศุกร์เป็นวันคลินิกโรคเบาหวานซึ่งมีผู้มาใช้บริการและญาติผู้ป่วยจำนวนมาก ส่งผลให้มีลูกค้าเดินผ่านตลาดจำนวนมาก ซึ่งแนวคิดนี้ควรมีการส่งเสริมให้ส่วนราชการที่จะทำตลาด หรือศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชนพิจารณาสถานที่ตั้งให้เป็นแหล่งชุมชน และมีผู้บริโภคเดินทางผ่านจำนวนมากที่เอื้อต่อการจำหน่ายสินค้าไม่ใช่มีที่ว่างของที่ไหนก็จะทำตลาดที่นั่นซึ่งเราพบเห็นการสร้างอาคารที่ถูกทิ้งร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ทั่วไปในส่วนราชการ 4)การส่งเสริมการตลาด(Promotion) ต้องมีการสื่อสารที่ดีที่ทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อใจและเชื่อถือในตัวสินค้า ที่จะส่งผลให้เกิดการสั่งซื้อเพิ่มมากขึ้น โดยตลาดใช้ช่องทางสื่อสารผ่านกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ฟอนสื่อออนไลน์ และแผ่นป้าย แต่เนื่องจากตลาดของชุมชนส่วนใหญ่จะไม่มียงบประมาณมากในการส่งเสริมการตลาดเหมือนบริษัทห้างร้านทั่วไป ดังนั้นจึงต้องใช้เวลา และการสื่อสารสร้างคุณค่าการตลาดเพื่อสังคม ค่อยๆพัฒนาไปพร้อมกับชุมชน ไม่ใช่พิธีเปิดตลาดอย่างใหญ่ แต่ตลาดอยู่ไม่ได้ผู้ซื้อไม่มี ผู้ขายก็ไม่มา

4.3 การจัดการความรู้และสารสนเทศ เมื่อมีการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในการมาจำหน่ายสินค้าในตลาดสัปดาห์ละ 2 วัน พบมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันภายในกลุ่ม มีการนัดประชุมปรึกษาหารือในวันดังกล่าว หรือกรณีส่วนราชการจะขอพบกับกลุ่มเกษตรกรจะมีการนัดมาพบที่ตลาดโรงพยาบาล ทำให้เกิดศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนข้อมูล และพบว่าเกษตรกร 5 ใน 13 คนเริ่มใช้สื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลถึงสมาชิกในเครือข่ายหรือผู้บริโภค การพัฒนาคัดความรู้เป็นระบบฐานข้อมูลออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ทำให้กลุ่มเกษตรกรตอบสนองการขอข้อมูลจากส่วนราชการได้เป็นอย่างดี แต่ศักยภาพในการใช้ข้อมูล หรือการใช้เทคโนโลยีของกลุ่มเกษตรกรยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพในส่วนที่ขาด

4.4 การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร พบว่าผู้นำพาทำพาทบทวนปัญหาและหาแนวทางแก้ไขเป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้ตลาดมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและช่วยแก้ปัญหาของสมาชิกกลุ่ม พร้อมทั้งทบทวนเป้าหมายของการร่วมกลุ่ม หรือการสร้างตลาด เพื่อให้สมาชิกเห็นคุณค่าของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนของตลาดสีเขียวอาหารปลอดภัย และความมีการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันทั้งในเรื่องการเงิน(รายได้/ต้นทุน/กำไร), ด้านลูกค้า(กระบวนการด้านการตลาด), กระบวนการดำเนินงาน, และการเรียนรู้พัฒนาเครือข่าย

วิจารณ์

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย พบว่า กลุ่มมีเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม กลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในตลาด ร้อยละ 91.7 มีกระบวนการทำการเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี หรือแบบเกษตรอินทรีย์ มีที่ดินเป็นของตนเองพื้นที่ทำนา 74 ไร่ พื้นที่ปลูกผัก 15 ไร่ 3 งาน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แปรรูปเพิ่มมูลค่าอันนำไปสู่รายได้เฉลี่ย 375 ถึง 2,377 บาทต่อคนต่อครั้งในการนำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองผลิตมาขายในตลาด โดยเฉพาะกลุ่มมีการออมเงินเป็นประจำภายในเวลา 5 เดือนสามารถออมเงินได้ถึง 82,090 บาท และมีเงินที่ใช้ในการพัฒนาตลาดยอดสะสม 11,760 บาท ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองไม่รอการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเดียว ส่วนความเข้มแข็งของกลุ่มด้านการมีส่วนร่วม พบว่า สมาชิกในตลาดมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตลาด และผลิตภัณฑ์ของตนเอง โดยเกิดจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทุกวันอังคารและวันศุกร์ และสมาชิกในตลาดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ฮักแพง-แบ่งปัน อำเภอเขาวง ซึ่งมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายภาครัฐ ส่วนเรื่องความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ กลุ่มมีการตั้งคณะกรรมการ แต่พบว่ากลุ่มยังขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เช่นการสื่อสาร การเก็บข้อมูลให้ถูกต้องน่าเชื่อถือ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่ากลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัยในตลาดพบปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ดวงแยม⁽⁶⁾ ที่สรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มฯ คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ รูปแบบบริหารงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งมีความสามารถในการวางแผนบริหารจัดการกลุ่มเป็นอย่างดี ทั้งด้านกิจกรรมและการเงินของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งให้ความร่วมมือและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม ทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาจนเกิดความเข้มแข็ง 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ ช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ มีองค์กรตรวจสอบบัญชีของกลุ่มในทุกปี และมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งอรุณ ทาวรรณะ⁽⁷⁾ ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ 1) การบริหารงานกลุ่มอยู่ในรูปคณะกรรมการ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในบทบาทร่วมออกแบบแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม 3) การมีผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัด

กระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก 4) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ทั้งในด้านองค์ความรู้ และงบประมาณ

ข้อเสนอแนะ

การขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัย ต้องมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลเรียนรู้ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ร่วมกับสมาชิกเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่อีกแห่งแบ่งปัน อำเภอเขาวง สื่อสารทำความเข้าใจ ขับเคลื่อนกิจกรรมและติดตามประเมินผลเรียนรู้แลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน หน่วยงานภาครัฐเป็นคุณอำนวยช่วยเหลือส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรคิดเป็นทำเป็นพึ่งตนเองได้ ทั้งการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ และงบประมาณบางส่วนจึงจะสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยการสนับสนุนทุนการวิจัยในงานประจำจากคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอเขาวง(คปสอ.เขาวง) ภายใต้โครงการลดโรคและภัยสุขภาพที่เป็นปัญหาสำคัญของชุมชน ปี 2559 และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเขาวง และสมาชิกตลาดที่มีส่วนในการทำให้งานวิจัยในครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- 1.สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ภาวะการทำงานของประชากรปี 2559 [อินเทอร์เน็ต].[เข้าถึงเมื่อ 23 มิ.ย.2559].
แหล่งข้อมูล: <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surpop2-2-1.html>
2. The 2013 European Union report on pesticide residues in food. EFSA Journal 2015;13(3):4038 [serial online].[เข้าถึงเมื่อ 23 มิ.ย.2559] แหล่งข้อมูล: http://www.efsa.europa.eu/sites/default/files/scientific_output/files/main_documents/4038.pdf
3. เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN). ความจริงอันเจ็บปวด ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในผักและผลไม้ปี 2559 [อินเทอร์เน็ต].[เข้าถึงเมื่อ 23 มิ.ย. 2559].แหล่งข้อมูล:<http://www.thaipan.org/node/831>
- 4.สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ สิบคันวันที่ 23 มิ.ย.2559]. แหล่งข้อมูล: <http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads/disease/webdataforfarmerrisk.pdf>
5. รายงานการตรวจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในพืชผัก และการตรวจเลือดเกษตรกรหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย อำเภอเขาวง. โรงพยาบาลเขาวง ประจำปี 2558.

- 6.ทัศนีย์ ดวงแย้ม. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรโป่งน้ำร้อน ที่ได้รับรางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติปี 2552 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2555.
- 7.รุ่งอรุณ ทาวรรณะ.กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพ บ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2554.